

*Міністерство освіти і науки України
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова
Факультет мистецтв імені Анатолія Авдієвського*

Проблеми сучасної мистецької освіти

Випуск 18

***Київ
Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова
2021***

УДК 373.67:78
ББК 85
П 78

Рекомендовано Вченою радою
Факультету мистецтв НПУ імені М. П. Драгоманова
(протокол № 9 від 22 березня 2021 року)

Редакційна рада:

- Федоришин В. І.** – доктор педагогічних наук, професор, декан
факультету мистецтв НПУ ім. М. П.
Драгоманова
- Щолокова О. П.** – доктор педагогічних наук, професор, *головний
редактор*
- Козир А.В.** – доктор педагогічних наук, професор
- Горбенко С. С.** – доктор педагогічних наук, професор,
заслужений працівник культури України
- Гуральник Н. П.** – доктор педагогічних наук, професор
- Завадська Т. М.** – кандидат педагогічних наук, професор
- Гризоглазова Т. І.** – кандидат педагогічних наук, професор,
науковий редактор
- Козинко Л. Л.** – кандидат мистецтвознавства, доцент

Проблеми сучасної музичної освіти. – К. : Видавництво НПУ
імені М.П. Драгоманова, Вип. 18, 2021. – 181 с.

© Колектив авторів, 2021
© НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2021

СТЕРСОСТІЙКІСТЬ У ПІДЛІТКІВ ЯК УМОВА ВДАЛОГО КОНЦЕРТНОГО ВИСТУПУ

Стрюк М., Тоцька Л.

Підлітковий вік є першим перехідним періодом від дитинства до зрілості. Зміни, що відбуваються в інтелектуальній та емоційній сферах особистості підлітка породжують новий рівень його самосвідомості, потреби у самоствердженні [11]. Важливе місце в осмисленні цього процесу посідає такий віковий період людини як підлітковий. Питання формування стресостійкості в учнів підліткового віку є як запорукою психічного здоров'я, як незмінною умовою соціальної стабільності.

Адже, стресостійкість, як якість особистості, потребує поглибленого вивчення, зокрема формування цієї якості у процесі навчання. Ми вважаємо, що стресостійкість можна вдало формувати у процесі вокального навчання.

У статті ми спиралися на дослідження українських і європейських науковців, педагогів, психологів. Так, характерні особливості розвитку підлітка розглянуто в роботах О. Скрипченко, О. Леонтьєва, Л. Виготського, Н. Гуткіна, К. Поливанової. Фізіологічні і психологічні аспекти стресу, динаміка стресу, психодіагностика стресу розглянуто в роботах Т. Циганчук, В. Слободяник, Н. Водоп'янова.

Мета статті полягає у визначенні критеріїв стресостійкості в учнів підліткового віку як основи вдалого концертного виступу.

Підлітковий вік – це складний час великих змін, дитина хоче заявити про себе, прагне до самостійності. Межі віку підлітка становлять від 11-12 до 15-16 років [6].

Для підліткового віку характерними є як негативні прояви – відсутність гармонії особистості, замкненість, поведінка протесту стосовно дорослого, так і позитивні – більш самостійна особистість, розширення і зміна особистісної сфери діяльності, розвій почуттів відповідальності тощо.

Психологічні особливості учнів підліткового віку науковці пояснюють фактом статевого дозрівання як основою фізіологічного розвитку в цьому віці. У процесі будь-якої діяльності у підлітка є прагнення задовольнити свої пізнавальні потреби; прагнення використовувати всі свої сили й знання, намагання навчитися чомусь новому, цікавому. Тобто, відбувається своєрідний вибір майбутньої професійної діяльності.

На нашу думку, коли учень підліткового віку займається вокальною діяльністю, то він буде прагнути самореалізуватися, показати себе як співака. Ми вважаємо, що концертна і фестивально-конкурсна діяльність може допомогти у самореалізації підлітка як співака.

Зауважимо, що підлітковий вік характеризується такими специфічними новоутвореннями, як: почуття дорослості, потреба у самоствердженні. Підліток прагне діяти і виглядати як дорослий, мати власні права й можливості. Почуття дорослості в учнів підліткового віку репрезентується як новий рівень досягнень, що передбачає майбутній вищий рівень самореалізації.

Концертно-вокальна діяльність надасть підлітку можливість до самовираження, ідентифікації себе як особистості в соціальному середовищі, сформує комунікативні риси.

Характерні риси цього віку – чутливість, систематична різка зміна настрою, страх глузувань, зниження самооцінки. В цей період індивід має підвищену збудливість, імпульсивність. Звернемо увагу на те, що інтимно-особистісному спілкуванню з однолітками учнями підліткового віку надається особливе значення. Вокальна музика надає можливість передати інтимні почуття не тільки музикою, а й словами.

Розвиток самосвідомості і формування самооцінки є головними у формуванні особистості. Для підлітка є дуже важливим необхідність усвідомлювати свої вчинки, дії, ототожнювати себе з іншими, аналізувати свої помилки та перемоги. У подальшому це вплине на взаємовідносини із

оточуючими, ставленні до себе та впливатиме на самооцінку. Саме рівень самооцінки визначатиме статус підлітка в соціумі. У сучасному суспільстві гостро постає питання рівня самостійності підлітка.

Адже, концертний виступ надає можливість розвитку самостійності підлітка та підготує до дорослого творчого життя.

Підліткам властива енергійність, активність. Особливо вони проявляють активність при виконанні будь-яких доручень, що говорить про високу фізіологічну енергію. Ці властивості можна використати під час підготовки до концертного виступу. Концертна діяльність надає можливість бути в центрі уваги, що є важливим для учнів підліткового віку. Ми вважаємо, що педагог має готувати учня до концертних виступів ще під час вокальних занять.

Однією із умов вдалого концертного виступу є формування стресостійкості. Розвиток особистості сучасного підлітка характеризується такими соціально-психологічними особливостями, як:

- поява відчуття дорослості;
- підвищена чутливість до засвоєння норм, цінностей, способів поведінки;
- потреба у доброзичливому ставленні з боку дорослих;
- створення мети, складання плану дій;
- аналіз дій та думок знайомих, розмови про власний внутрішній стан, переживання, почуття [5, с. 11].

Для багатьох підлітків період між дитинством і зрілістю пов'язаний із емоційною нестійкістю. В підлітковому віці відбувається помітний стрибок розвитку інтелекту. Під час перехідного віку, часто виникають проблеми та запитання. Однією із проблем перехідного віку є агресивна поведінка, яка з'являється від негативного стресового фактора за різними умовами життєвої ситуації. Оцінка особистості підлітка формується на основі оцінок оточуючих, а саме: батьків, вчителів і друзів.

У соціальному середовищі постійно виникають фактори, що впливають на рівень стресу та стресостійкості особистості підлітка та вимагають від нього уміння керувати своїми стресовими станами.

Звернемо увагу на те, що зниження стресостійкості в учнів підліткового віку відбувається при зміні його настрою, вегетативними або фізичними порушеннями. Зокрема, підліток може часто перебувати в стресових і конфліктних ситуаціях, що призводить до психічних навантажень та супроводжується зниженням стресостійкості.

Окремо потрібно розглянути структуру конфліктостійкості, яка складається з таких компонентів, а саме:

- мотиваційний, який забезпечує адекватність прагнень у конфлікті;
- вольовий, який здатний до свідомого контролю та оволодінню собою;
- пізнавальний, який визначає стійкість функціонування пізнавальних процесів особистості.

Концертний виступ є своєрідним психологічним стресом. Психологічний стрес, як психічний стан, є своєрідною формою відображення, суб'єктом складної, екстремальної ситуації, в якій він знаходиться. Вихід із ситуації бачиться в тому, щоб розвинути інтерес підлітка до таких видів діяльності, які допоможуть сформувати поведінкові навички, необхідні для відображення зовнішніх негативних факторів, сформувати адекватну самооцінку, залучити в життя підлітка людей, здатних надати необхідну психологічну підтримку.

Для організації роботи з формування стресостійкості під час вокального навчання необхідно вирішити декілька завдань, а саме:

- проаналізувати існуючі наукові дослідження, з приводу стресостійкості;
- обґрунтувати можливість використання різних форм педагогічного впливу як засобу підвищення стресостійкості у підлітка;

- розробити спеціальні вокальні заняття і тренінги для підготовки до концертної діяльності, описати умови, критерії ефективності, очікувані результати на вокальних заняттях, а згодом під час концертного виступу.

Ефективність формування стресостійкості підлітка під час концертного виступу залежить від ряду факторів, а саме:

- ✓ психолого-педагогічної і вокальної культури педагога,
- ✓ рівня зацікавленості підлітком вокальними заняттями,
- ✓ володіння певними мистецькими знаннями, співацькими уміннями і навичками, необхідними для успішного подолання стресостійкості під час концертного виступу.

Вищезазначені знання, уміння і навички підлітки мають отримати на вокальних заняттях, а застосовувати на концертних виступах.

Ми пропонуємо визначити по «Шкалі тривожності Тейлора» готовність підлітка до концертного виступу. «Тривожність – це психологічний стан, що характеризується нервозністю, страхами та переживаннями, які впливають на поведінку і самопочуття. Підліткам з низьким рівнем тривожності властиві спокій, виникнення конфліктів з їхньої ініціативи мінімальна» [10, с.46].

Підлітки мого вокального класу брали участь у дослідженні з використанням таких методик як «Рівень стресостійкості» та «Шкала тривожності Тейлора»[9]. Згідно дослідження переважав середній та високий рівень стресостійкості.

Нами були визначені характерні показники середнього рівня стресостійкості – понижена емоційна стійкість, змінний емоційний фон загального настрою, помірна поведінкова активність.

Для високого рівня показники стресостійкості – емоційна стійкість, позитивний емоційний фон настрою, помірно-оптимальна поведінкова активність.

Отже, 40% учнів підліткового віку експериментальної групи середній рівень тривожності. Середньому рівню тривожності характерне об'єктивне оцінювання ситуації у житті, не суттєве порушення емоційної рівноваги та зниження працездатності, але відновлення емоційного комфорту та впевненості у собі відбувається досить швидко.

Зауважимо, що з низьким рівнем тривожності 0,2% учнів підліткового віку. Для підлітків з низьким рівнем тривожності властиві такі показники як спокій, виникнення конфліктів з їхньої ініціативи мінімальна.

Спираючись на результати експерименту, ми визначили *критерії стресостійкості*, а саме:

- здатність до соціальної адаптації,
- забезпечення успішної самореалізації,
- досягнення життєвих цілей.

Таким чином, ми вважаємо, що формування стресостійкості на вокальних заняттях та підготовка учнів підліткового віку до концертної діяльності надасть можливість запобігти психічним розладам, задовольнить потребу у самостійності, самопізнанні, самооцінці та самовизначеності тощо. Рівень стресостійкості підлітків може бути підвищений шляхом створення сприятливих умов на вокальних заняттях, тобто, за допомогою активної соціалізації особистості та творчої вокально-виконавської діяльності.

Література:

1. Выготский Л.С. Динамика и структура личности подростка. Собр. соч.: В 6 т. Т. 4. Детская психология. М.: Педагогика, 1984. С. 220–242.
2. Гуткина Н.И. Психологические проблемы общения учителя с подростком. Вопросы психологии: издается с 1955 года / Ред. А.М. Матюшкин, А.В. Брушлинский. 1984. № 2 март-апрель 1984. С. 99–107.
3. Леонтьев О.М. Діяльність, свідомість, особистість. М., 1975. 30 с.
4. Поливанова К.Н. Психология возрастных кризисов. Учеб. пособие. М., 2000. 238 с.

5. Скрипченко О.В. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та інш. 2-ге вид. К.: Каравела, 2007. 400 с.

6. Циганчук Т. Динаміка переживання стресу студентами вищих навчальних закладів: дис... канд. психол. наук: 19.00. 01. Київ, 2011. 271 с.

7. Слободяник В. І. Фізіологічні і психологічні аспекти емоційного стресу та його вплив на особистість: збірник наукових праць / Міжн. наук.-практ. конф. курсантів і студентів, Проблеми та перспективи розвитку забезпечення безпеки життєдіяльності. Львів: Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, 2011.

8. Водопьянова Н.Е. Психодиагностики стресса. С.Пб.: Питер, 2009. 336 с.

9. Лемак М.В., Петрище В.Ю. Психологу для роботи: діагностичні методики [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://wp.nmc-pto.rv.ua/DOK/MZPSI/Psyhologu_dla_roboty.pdf

10. Томчук С.М., Томчук М.І. Психологія тривоги, страху та агресії особистості в освітньому процесі: [монографія]. Вінниця: КВНЗ «ВАНО», 2018. 200 с.

11. Савчин М.В., Василенко Л.П. Вікова психологія [Електронний ресурс] / М. Савчин, Л. Василенко http://univer.nuczu.edu.ua/tmp_metod/890/Savchin.pdf

ДІАГНОСТИКА СФОРМОВАНOSTІ ДИРИГЕНТСЬКО-ВІКОНАВСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ У МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ

Сун Нін, Миколінська С.

Педагогічна діагностика є обов'язковою складовою успішного освітнього процесу, тому існує потреба в своєчасній інформації про результати цього процесу, яка б відобразила реальну ситуацію. Надзвичайно актуальна і важлива є проблема діагностики сформованості фахових